

Згідно з інформацією Охтирського відділу освіти в 1941/42 навчальному році в районі працювало 53 школи, в яких у 1-4 класах навчалося 3000, а в 5-10 класах - 1600 учнів. На 1 жовтня 1942р. працювало вже 62 початкові школи, де в 1-4 класах було 4300 дітей і 230 вчителів⁸. У Краснопільському районі діяло 34 школи⁹. В школах Роменського району на 1 січня 1943 р. навчалося 6452 учні і працювало 680 вчителів¹⁰.

Найбільш актуальним освітнім питанням було присвячено багато статей в місцевих періодичних виданнях, давалася оцінка діяльності шкільних закладів. В окремих газетах досить часто друкувалася "*Дитяча сторінка*". На основі цих публікацій можна зробити висновок про національно-патріотичний зміст виховного процесу на Сумщині.

Питання розвитку професійної освіти займало чільне місце в тогочасній системі шкільних закладів. До них приймали учнів віком до 14 років, оскільки "*умови сьогоднішнього дня вимагають, щоб юнак чи дівчина ставали до праці*"¹¹. Декілька професійних шкіл працювало в місті Суми, а також в Охтирці (школа садівництва й городництва, курси німецької мови, педагогічна школа, школа крою, шиття й кулінарії). Мережа професійних шкіл охоплювала села Охтирського району: Чупахівку (сільськогосподарська), Олешню (лісництва), Кириківку (телеграфістів і залізничників), Хухру (скотарство і птахівництво). Платня за навчання у закладах цього району становила 200 крб. на рік з розрахунку 2 крб. за урок¹².

В системі професійної освіти на Роменщині ремісничі школи готували слюсарів, токарів, ковалів, ливарників, теслярів, стельмахів, бондарів; агрономічні - садівників, городників, бджолярів, шовківників, тваринників. Існували школи: вогнетривких будівельних матеріалів, медична і ветеринарна, духовна. Платня за отримання спеціальності в Роменському районі була помірнішою: 50 крб. на місяць і менше, в залежності від майнового стану батьків. Близько 25% учнів мали пільги на безкоштовне навчання, а учнями ремісників ішов трудовий стаж¹³.

Центром загальноосвітньої і фахової підготовки виступало місто Суми. Тут діяли: школа художньої вишивки¹⁴, ремісничі, ряд приватних закладів (в тому числі й дитсадків), жіноча гімназія, школа для глухонімих дітей та інші¹⁵. Працювала також приватна школа, яку відкрив Семен Сапун для підготовки дітей до вступу в гімназію, що давала класичну освіту.

Програма навчання в загальноосвітній школі включала вивчення української та німецької мов (з 2 класу), рахування, чистописання, співів, технічної праці¹⁶. Як відомо, міністр окупованих територій А.Розенберг у розпорядженні від 29 грудня 1941 р. заборонив відкривати вищі навчальні заклади для українців¹⁷. Але укладачі шкільних програм подбали про те, щоб матеріали "*Читанки*" включали відомості з історії, географії, природознавства, фізики.

Велику роль в освітніх процесах відіграло товариство "*Просвіта*", де працювало багато українських патріотів. Завдяки їх діяльності навчально-виховний процес став потужним проявом національного руху. Осередки "*Просвіти*" діяли в Сумах, Кролевіці, Охтирці, Конотопі та інших райцентрах¹⁸. Саме в "*Просвітах*" формувався український рух Опору німецьким окупантам. Зокрема, через Охтирську "*Просвіту*" йшов зв'язок з

Харківською, тісно пов'язаною з революційною Організацією Українських Націоналістів¹⁹. Підпільну групу ОУН в Сумах очолював голова сумської "Просвіти", відомий громадський і освітній діяч Семен Семенович Сапун. Згідно з "Повідомленням про засідання в німецькій комендатурі м. Суми за 12.12.42 року" він та 38 членів Організації були заарештовані німцями і розстріляні²⁰.

Отже, незважаючи на воєнний стан, цивільне життя в місті Суми та області, в тому числі освітнє, не тільки не припинялося, але й розвивалося. Пошук нових документів триває, і ця цікава проблема потребує подальших ґрунтовних досліджень.

¹Коси́к В. Україна в Другій світовій війні: В 3-х т. - Т.2. - Львів: Місіонер, 1998. - 383 с.; *Kosyk W. The Third Reich and the Ukrainian question (Documents 1934-1944)* - London, 1991. - 175 p.

²Ержабкова Б. Освіта і німецька шкільна політика в Райхскомісаріяті Україна // Визвольний шлях. - 1986. - №№1, 11-12; Коси́к В. Німецька шкільна політика в Райхскомісаріяті Україна // там само. - 1994. - №3. - С.351-359.

³Нестеренко В.А. Професійна освіта у військовій зоні України у 1941-1943 рр. // Сумська старовина. - 2002. - №10. - С.102-110.

⁴Корогод Б.Л., Корогод Г.І., Логвиненко М.І. Сумська область у роки Великої Вітчизняної війни. - Суми, 2003. - С.97-114.

⁵Покидченко Л.А. Розсекречені друковані видання періоду Другої світової війни і присвячені Великій Вітчизняній війні. - Суми, 2001.

⁶Фео́ктистов А. Навчальний рік починається // Голос Охтирщини. - 1942. - 23 серпня. - С.3.

⁷Народна освіта в Охтирському районі // там само. - 16 жовтня. - С.2-3.

⁸Там само. - С.3.

⁹Створення всеукраїнської учительської спілки // Визволення. - 1941. - 2 грудня. - С.4.

¹⁰Там само.

¹¹Сторінка для дітей // Голос Охтирщини. - 1942. - 15 листопада. - С.3.

¹²Ліквідувати релігійні комуністичного виховання // там само. - 7 жовтня. - С.3.

¹³Створення всеукраїнської учительської спілки // Визволення. - 1941. - 2 грудня. - С.4.

¹⁴Сапун С. Завдання школи художньої вишивки // Сумський вісник. - 1942. - 15 березня. - С.3.

¹⁵Державний архів Сумської області: Путівник / Держкомархів України. Держархів Сумської області. - Суми, 2002. - С.296.

¹⁶Фео́ктистов А. Вказ. праця. - С.3.

¹⁷Коси́к В. Україна в другій світовій війні. - Т.1. - 1997. - С.368.

¹⁸Сапун С. Завдання товариства "Просвіта" // Сумський вісник. - 1942. - 28 січня. - С.3;

Петренко П. В секції письменників // Голос Охтирщини. - 1943. - 8 січня. - С.2.

¹⁹Коваль М. Просвіта в умовах "нового порядку" (1941-1944рр.) // Український історичний журнал. - 1995. - №2. - С.37-42.

²⁰Коси́к В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні: Париж-Нью-Йорк-Львів, 1993. - С.596-597.